

SUDANSKA MISIJA 1848–1858

Občasna razstava Slovenskega etnografskega muzeja

243

Izkaznica

Ime: *Sudanska misija 1848–1858 : Ignacij Knoblehar – misijonar, raziskovalec Belega Nila in zbiralec afriških predmetov*

Vrsta: *občasna pregledna razstava*

Gradivo za razstavo: *Knobleharjeva zbirka (SEM), arhivsko gradivo (SEM)*

Lokacija: *Slovenski etnografski muzej*

Čas: *14. maj 2009–31. oktober 2009; podaljšano do 31. avgusta 2010*

Avtor: *dr. Marko Frelih*

Oblikovanje: *mag. Lidija Dragišič, univ. dipl. inž. arhitekture, in Vladan Srđić, univ. dipl. oblikovalec, Studio 360*

Koordinatorica: *Nina Zdravič Polič*

Publikacije: *Marko Frelih: Sudanska misija 1848–1858. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2009. [Znanstvena monografija]*

Marko Frelih: Sudanska misija 1848–1858. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2009. [Zgibanka ob razstavi]

Število obiskovalcev: *9898*

Število vodstev: *dr. Marko Frelih je imel 18 strokovnih vodstev*

Spremljajoče prireditve:

Prof. dr. Walter Sauer (Dunaj): Luka Jeran and his black boys: Austrian missionaries and slavery in Egypt and Sudan. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 20. 5. 2009. [Vabljeni predavanji]

Dr. Clemens Gütl (Dunaj): With the talking machine in Northern Africa: sound recordings in the Vienna Phonogrammarchiv made before World War I. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 9. 9. 2009. [Vabljeni predavanji]

Dr. Marko Frelih je imel več predavanj izven muzeja, objavil več poljudnih, strokovnih in znanstvenih prispevkov ter imel več radijskih in televizijskih pogovorov (glej Bibliografijo sodelavk in sodelavcev SEM).

Razstava Sudanska misija 1848–1858, avtorsko delo dr. Marka Freliha, je bila več kot vroča afriška popestritev na slovenskih tleh. Medtem ko se je z bogatim izborom razstavljenih predmetov in s samo idejno zasnovo zazirala v preteklost in v svet oddaljenih kultur, je bila obenem navzoča tu in zdaj. Obiskovalca je nagovarjala kot z gledališkega odra, saj mu je zastavljala vrsto vprašanj, v sodobnem svetu naglega prepleta kultur še toliko bolj aktualnih.

244

Je bilo srečevanje, spoznavanje in sprejemanje črnskih ljudstev sredi 19. stoletja v misiji misijonarja Ignacija Knobleharja kaj večja dilema, kot je danes, ko še vedno nekako nismo pripravljeni na sobivanje z drugimi rasami? Ko se nam stik s črncem še vedno zdi kot prekletstvo z neba, kot urok, ki ga navkljub vsemu znanju in napredku nismo sposobni preseči? Takšnih in podobnih vprašanj, ki se poigravajo s posameznikovo skepso, prepričanjem in razumevanjem, je bilo ob ogledu razstave Sudanska misija 1848–1858 še nešteto. Lahko bi dejala, da nam je razstava resnično pomagala ujeti tok brezčasja, o katerem govori dr. Marko Frelih: *“Knobleharjeva zbirka v Slovenskem etnografskem muzeju ima že na prvi pogled arhaične poteze. Čeprav jo prekriva tančica 19. stoletja, skozijo preseva svet različnih prazgodovinskih kultur v porečju reke Nil. Vendar to ni prazgodovina arheoloških obdobij, temveč je živa, vsakdanja prazgodovina, ki je v resnici brezčasna.”*¹

Idejna zasnova razstave je bila zelo odprta in večplastna, kajti združevala je več vidikov in pripovedovala je zgodbo, v kateri nastopa več akterjev. Glavni med njimi je bil, razumljivo, misijonar dr. Ignacij Knoblehar, čigar zasluga je, da imamo danes na domačih tleh tako bogato zbirko afriških predmetov. Avtor je povzdignil Knobleharjevo hrabro in ambiciozno misijonsko delo sredi ljudstev Belega Nila v misijo ter s tem podčrtal misijonarjevo vizijo. Ta se ni oklepala le osnovne naloge seznanjanja domačinov s krščanskim naukom in sporočilom, temveč je segala veliko dlje. Mladi misijonar, ki je pri devetindvajsetih letih začel svoje veliko poslanstvo v Afriki, je pustil pomemben pečat tudi v takratni avstrijski politični zgodovini, Slovencem pa je približal dojemanje črne celine in njenih prebivalcev. Na drugi strani pa je ljudstvom ob Belem Nilu prinesel evropske navade.

Odprava Ignacija Knobleharja med nilotska ljudstva v južnem Sudanu in njegov stik z neznano kulturo, duhovnim nazorom ter življenjem v daljni Afriki se je na razstavi prepletla v vznemirljivo pustolovsko pripoved. V bogatem slikovnem gradivu – barvnih risbah Jakoba Šašla in nemškega slikarja Wilhelma von Harnierja so se skrivali neprecenljivi spomini iz porečja Belega Nila. Čudovite in nadvse povedne Šašlove risbe so nam ponujale vpogled v različne kraje v Egiptu, med drugim tudi v znana arheološka nahajališča (Gize, Memfis, Tebe, Abu Simbel).

Risbe omenjenega Harnierja so izjemnega pomena; po njem se je ohranila edinstvena upodobitev dveh misijonskih postaj – Svetega Križa in Gondokora (danes Juba), ki sta močno zaznamovali Knobleharjevo misijo v južnem Sudanu. Posebej dragocene so slikarjeve upodobitve ljudstev ob Belem Nilu, saj se lahko prek njih

¹ Marko Frelih: Sudanska misija 1848–1858: Ignacij Knoblehar – misijonar, raziskovalec Belega Nila in zbiralec afriških predmetov. Ljubljana, 2009. Str. 42.

seznanimo z oblačilno kulturo, navadami in življenjem nekaterih nilotskih ljudstev, denimo Barijcev, Heliabov, Borov, Čirov, Kikov, Silukov, Nuerov in Dinkov. Kot pravi avtor razstave, ima za stroko največji pomen Harnierjeva risba, ki prikazuje Knobleharjevega prijatelja in duhovnika Franza Morlanga, kako se pred cerkvijo v Gondokoru sproščeno pogovarja z domačini. Večino predmetov, upodobljenih na risbi (kopja, sulice, tobačne pipe, stolček itd.), je bilo mogoče v okviru razstave prepoznati tudi v misijonarjevi zbirki. Na tem mestu omenimo, da smo v letošnjem poletju beležili ravno čislanih sto šestdeset let od pomembnega trenutka, ko je Ignacij Knoblehar iz južnega Sudana v Ljubljano pripeljal nekaj čez tristo predmetov. V ljubljanskem semenišču je takrat gostovala prva razstava afriških predmetov na Slovenskem.

Avtor dr. Marko Frelih si je razstavo zamislil kot potovanje po Belem Nilu skozi čas in prostor in potrebno je dodati, da je svojo zamisel brezhibno in mojstrsko uresničil. Časovno se je zgodba začela s Knobleharjevim prihodom v Kartum leta 1848 in nadaljevala vse do leta 1858. Popotovanje je bilo predstavljeno izvirno in nazorno; posameznim dogodkom na misijonarjevi poti smo sledili po časovnem razporedu za vsako leto posebej, pri čemer smo se hkrati tudi premikali skozi prostor. Tega so označevale stopinje severne zemljepisne širine, od severa proti jugu, vsako stopinjo pa je dopolnjevalo besedilo iz Knobleharjevega ladijskega dnevnika. Izjemen scenarij, ki nas je iz muzejskega prostora živobarvno in dinamično ter v duhu polnega zaleta vsaj za nekaj časa odpeljal misijonarjevim dogodivščinam naproti.

Razdaljo okoli 1600 kilometrov med Kartumom in misijonsko postajo Gondokoro je Knoblehar večkrat prepotoval z ladjo *Stella Matutina* (Jutranja zvezda), ki je bila na poseben način navzoča tudi na razstavi. Skupaj z nami se je ob visečih razstavnih panojih s tekstovnim gradivom in ilustracijami v grafični podobi simbolično pomikala naprej, vse do najjužnejše točke, ki jo je na svoji poti dosegel Knoblehar. Ne le da smo se obiskovalci na ta način vsaj delno počutili, kot da smo na krovu ladje in da puščamo za seboj milje in milje dolgo sled, temveč smo se lahko v samo plovbo tudi vživali. Za to je poskrbel prijeten krajši filmski prikaz, ki ga je avtor razstave leta 2006 posnel med plovbo iz Asuana proti Luksorju. Zvočni zapis avtentičnih zvokov in umirjen ton glasbe iz ozadja sta delovala zelo pomirjujoče ter hkrati spodbudno.

Na razstavi Sudanska misija 1848–1858 smo si lahko ogledali bogat izbor predmetov, ki so nam nekoliko pobljže osvetlili Knobleharjev zbirateljski duh. Ta se je pokazal kot izjemno svoboden in zvedav, saj smo lahko občudovali zelo raznolike eksponate, od okrasja, orožja, različnih uporabnih predmetov, barvil do kovaških izdelkov, nad katerimi se je Knoblehar še posebej navduševal. Po besedah avtorja dr. Marka Freliha velja med predmeti, ki so bili razstavljeni, za izredno obrtniško delo zbirka sulic, zlasti tistih, ki so ljudem določale družbeni status (npr. čarovnikova sulica z dvojno ostjo). Kot posebej zanimiv predmet, ki veliko pove o misijonarjevem osebnem navdušenju in prefinjenem zbirateljskem okusu, pa je avtor izpostavil ženski predpasnik, izdelan iz sešitih kovinskih obročkov. Danes šteje zbirka predmetov iz južnega Sudana v SEM 232 predmetov, prvotno pa se je njeno število gibalo okoli 250. Gre za predmete, ki jih je misijonar leta 1850 pripeljal v Ljubljano. Najprej so bili shranjeni v Kranjskem deželnem muzeju, z ustanovitvijo Etnografskega muzeja v Ljubljani pa je zbirka prišla

pod okrilje ustanove, kjer se nahaja še danes. Približno 60 predmetov pa je Knoblehar odpeljal na Dunaj, kjer jih je leta 1925 odkupil tamkajšnji Etnografski muzej.

Misijonarjeva zgodba je bila na ogled v pritličju razstavne hiše Slovenskega etnografskega muzeja, kjer se je prek postavitve visečih panojev v polkrožnih linijah vila skozi tri razstavne prostore. Prostorska realizacija je bila delo mag. Lidije Dragišić, univ. dipl. inž. arhitekture, grafično podobo panojev pa je prevzel Vladan Srđić, univ. dipl. oblikovalec. Vzporedno z muzejsko postavitvijo je leta 2009 izšla tudi knjižna slovensko-angleška publikacija avtorja dr. Marka Freliha *Sudanska misija 1848–1858: Ignacij Knoblehar – misijonar, raziskovalec Belega Nila in zbiralec afriških predmetov*.

246

Razstava in publikacija nedvomno predstavljata neprecenljiv doprinos slovenskemu znanstvenemu prostoru, v prvi vrsti afrikanistiki, etnologiji, antropologiji, arheologiji in humanistiki. Razstava pa je poleg tega še vzpostavljala neposreden in odprt stik z obiskovalcem. Oddaljeni svet ljudstev iz porečja Belega Nila, njihova materialna kultura, navade in duhovno obzorje so bili predstavljeni živo in odprto ter posledično deležni enakega odziva. Obiskovalcu se je ob takšnem nagovoru z davno preteklostjo in soočenju z daljnimi kulturami odpiral pogled na naše skupno bistvo – na vprašanja o življenju in smrti, verovanju, minevanju in večnosti.

Veronika Sorokin

Obiskovalci na odprtju razstave *Sudanska misija* (Dokumentacija SEM)

Razstavni pano s portretom Ignacija Knobleharja (Dokumentacija SEM)

Avtor razstave dr. Marko Frelih (desno) z obiskovalci razstave (Dokumentacija SEM)